

## Recenzja

H. LAUER. 2005. **Die Moose der Pfalz**. Pollichia-Buch Nr. 46. 1219 str., 13 wykresów i tabel, 677 map rozmieszczenia. Opr., format 15,7 × 21,5 cm. Eigenverlag der Pollichia, Bad Dürkheim. Cena: 60,00 €. ISBN 3-925754-48-2.

Palatynat jest jednym z mniejszych krajów związkowych Niemiec, o powierzchni 19845 km<sup>2</sup>, położonym w zachodniej części kraju, między Renem na wschodzie, rzeką Nahe na północy, Alzacją na południu i krajem związkowym Saary na zachodzie. Jest to kraina wyżynna, leżąca w Reńskich Górach Łupkowych, które osiągają tu niskie wysokości, niewiele ponad 600 m n.p.m. w Lesie Palatynackim. Jako kolejny land Niemiec, Palatynat doczekał się regionalnej Flory mszaków, która jest efektem badań prowadzonych przez autora przez prawie pół wieku. Rozpoczął je w 1959 r. pod okiem wielkiego mistrza i znawcy tych roślin, Fritza Koppego, dobrze zasłużonego w badaniach m.in. brioflory Polski, gdyż przed wojną prowadził intensywne badania na Pomorzu Zachodnim i w dawnych Prusach Wschodnich. Historia badań briologicznych w Palatynacie jest bardzo długa, a zainicjował je J. A. Pollich, dzisiaj patron przyrodniczego towarzystwa w tym landzie, który w 1777 r. opublikował trzytomową Florę tego obszaru. Później o florę Palatynatu ocierało się wielu sławnych briologów, ze słynnym tercetem autorów wiekopomnej *Bryologia europaea*, Ph. Bruchem, W. Ph. Schimperem i Th. Gümbelem na czele. Ten ostatni wydał w 1857 r. Florę mszaków ówczesnej Nadrenii i Palatynatu. Autor omawianej Flory podsumował ponad dwuwiekowe badania nad mszakami, co już musi wzbudzić szacunek, gdyż niewiele obszarów w Europie może pochwalić się takim długim czasem prowadzenia obserwacji flory mszaków. Wyniki zostały przedstawione w opasłym, liczącym ponad 1200 stron druku tomie, który niedawno trafił do rąk briologów.

Konstrukcja Flory jest prosta i typowa dla wszystkich opracowań tego typu. Podzielona jest na trzy części, z których pierwsza prezentuje zarys historii badań nad mszakami Palatynatu. Autor przybliży sylwetki badaczy mszaków tego obszaru, podając dokładnie ich dokonania oraz wymienia gatunki odkryte w różnych okresach badań. W dalszej kolejności dość pobieżnie omawia wybrane grupy gatunków, m.in. neofity i mszaki różnych typów siedlisk, kładąc szczególny nacisk na gatunki borealno-górskie. Ponadto prezentuje listy gatunków zagrożonych, co w obecnej dobie jest nieodzownym elementem opracowań tego typu. W części końcowej sporo miejsca poświęca autor charakterystyce jednostek fizjograficznych Palatynatu i jest to na pewno wartościowy element tej Flory, przybliżający czytelnikom teren badań, chociaż wielka szkoda, że nie została tu zamieszczona żadna mapa topograficzna Palatynatu. Z typową niemiecką dokładnością i skrupulatnością autor analizuje występowanie gatunków w poszczególnych regionach, ilustrując swe rozważania różnymi wykresami i zestawieniami tabelarycznymi.

Druga część zawiera objaśnienia i skróty użyte w wykazie gatunków. Jej tytuł jest nieco mylący, gdyż faktycznie autor podaje tu pełny system syntaksonomiczny zbiorowisk mszaków stwierdzonych w Palatynacie oraz definiuje elementy geograficzne i piętra wysokościowe. Przegląd flory mszaków jest najobszerniejszą, liczącą ponad 1000 stron, trzecią częścią omawianej książki. Autor stwierdził na badanym obszarze 677 taksonów mszaków, w tym 654 gatunki i 23 podgatunki i odmiany, z których glewiki obejmują tylko 3, wątrobowce 138, a mchy 513 gatunków. Każdy takson scharakteryzowany jest według określonego schematu: informacja o pierwszym stwierdzeniu w Palatynacie, siedlisko, zbiorowiska roślinne, ogólne i lokalne rozmieszczenie geograficzne, zagrożenia oraz punktowa mapa rozmieszczenia opracowana w siatce kwadrantów o boku 1 minuty.

Flora mszaków Palatynatu jest kolejnym wartościowym przyczynkiem do literatury chorologicznej mszaków. Podobnymi opracowaniami dysponuje już kilka niemieckich landów, ale trudno się temu dziwić skoro kraj ten należy do jednych z najlepiej zbadanych pod względem briologicznym w Europie i świecie.

— RYSZARD OCHYRA, *ul. Fryderyka Zolla 39, 30-898 Kraków, Polska*.